

напрямок діяльності. До творчої групи з питань виховної роботи увійшли представники всіх позашкільних навчальних закладів освітнього округу.

Метою роботи кожної групи стало напрацювання проектів мережевої роботи навчальних закладів за певним напрямком.

Напрацьовані проекти було організовано в «Програму діяльності Хотинського освітнього округу на період з 2012-2016 рр.» Програма містить 10 тематичних розділів: 1-2. Розробка системи управління освітнім округом (нормативне та кадрове забезпечення); 3-6. Забезпечення допрофільної підготовки та профільного навчання (робота з кадрами, організація навчання, матеріально-технічне, методичне забезпечення); 7. Організація виховної роботи; 8. Організація роботи дошкільної та початкової шкільної ланок освіти; 9. Психологічний супровід діяльності ОО; 10. Моніторинг діяльності освітнього округу.

Концептуальна частина описує актуальність, мету, завдання, очікувані результати та умови виконання програм.

Перевагами даного документа є чітко сформульовані очікувані результати та методологія виконання, зазначені відповідальні особи. На основі цього документу складаються програми і плани роботи навчальних закладів та окремих їх підрозділів.

Результати виконання кожного завдання виносяться у чітко визначений термін на засідання педагогічної ради, ради округу або конференції.

Створення Програми діяльності освітнього округу дозволить вирішити основні завдання зі створення організаційно-педагогічних умов діяльності шкільного об'єднання.

Григор'єва О.В.

Освітній округ у сільській місцевості як спосіб організації конкурентоспроможної профільної освіти

Автором проаналізовано проблеми та перспективи створення освітніх округів в Україні. Подано структурно-функціональну модель освітнього округу, суб'єктами якого є навчальні заклади сільської місцевості. Визначено основні напрямки діяльності управлінських структур освітнього округу на першому етапі його формування.

Grigorieva O.V.

Educational County in rural area is a way of competitive professional education

The problems and prospects of education districts in Ukraine are analyzed in the article. The structural-functional model of educational district of the number of schools in rural areas is shown. The main activities of the management structures of educational district in the first stage of its formation are given.

Ірина Філоненко,
Інститут післядипломної педагогічної освіти Київського
університету імені Бориса Грінченка
м. Київ

ВИКОРИСТАННЯ СИТУАТИВНИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ УЧНІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ХІМІЇ НА АКАДЕМІЧНОМУ РІВНІ

Відомо, що в школі, як у краплині води, віддзеркалюється те, що відбувається в суспільстві. Соціально-економічні й соціокультурні зміни в країні потребують істотних інновацій у педагогічній теорії та практиці.

Сьогодні в Україні старша школа є профільною. Мета профільного навчання — забезпечення можливостей для рівного доступу учнівської молоді до здобуття загальноосвітньої профільної та початкової допрофесійної підготовки, неперервної освіти впродовж усього життя, виховання особистості, здатної до самореалізації, професійного зростання й мобільності в умовах реформування сучасного суспільства [1]. Отже, у процесі навчання повинні знайти місце такі психолого-педагогічні та дидактико-методичні механізми, які дозволяти б надійно та ефективно формувати ці якості і, зокрема, здатність до самостійної пізнавальної діяльності.

Ефективність навчально-пізнавальної діяльності залежить від рівня сформованості її структурних компонентів: пізнавальних потреб та інтересів, мети та мотивів, рівня знань, умінь та навичок, пізнавальної активності та самостійності.

Організація самостійної пізнавальної діяльності учнів у процесі вивчення хімії й дотепер належить до проблем, що не знайшли свого остаточного розв'язання. Актуальним є питання визначення нових підходів як до подальшого конструювання змісту, завдань, так і умов ефективної організації самостійної пізнавальної діяльності учнів з їх виконання.

Пізнавальна самостійність — це якість особистості, яка полягає у здатності і прагненні до самостійного засвоєння нових знань, їх використання для розв'язання завдань, створення способів їх розв'язання. Пізнавальна самостійність формується у процесі пізнавальної діяльності і є функцією особливостей організації останньої [4].

Вказані якості особистості формуються в учня тільки за умови систематичного включення його в самостійну діяльність, яка в процесі виконання ним особливого виду навчальних завдань — самостійних робіт — набуває характеру проблемно-пошукової діяльності [2].

Особливістю профільного навчання є те, що пізнавальні потреби й інтереси учнів певною мірою вже сформовані, саме вони впливають на

вибір профілю навчання (за умови ефективної організації профільного навчання з урахуванням здібностей, інтересів та нахилів учнів). Учні, що обрали природничі профілі, вивчають хімію на академічному рівні. При цьому саме природничі дисципліни потрапляють у коло їхніх пізнавальних інтересів. Цінність пізнавального інтересу як фактора підвищення ефективності процесу навчання полягає у тому, що він активізує всю пізнавальну діяльність, зокрема й пізнавальну самостійність. Це, на нашу думку, підтверджує доцільність використання ситуативних завдань при вивченні хімії в старших класах на академічному рівні. Широке застосування змісту навчальних предметів, які учні обрали як профільні, активізує процес формування пізнавальної самостійності [5].

На жаль, термін «ситуативні завдання» досить широко застосовується тільки у методиці навчання мов. Ситуативні завдання є невід'ємною складовою процесу формування мовленнєвої компетенції. У методиці навчання природничих дисциплін і хімії зокрема можна зустріти такі поняття, як «проблемна задача», «проблемна ситуація», «пізнавальна задача», «дидактична ситуація». Можлива конкретизація завдань, які можуть претендувати на ситуативні: «завдання ужиткового змісту», «завдання або задачі екологічного змісту», «інтегровані задачі» тощо.

Проблемне навчання дозволяє максимально наблизити процес навчання школярів до процесу пізнання. В умовах проблемного навчання вчитель організує пізнавальну діяльність учнів так, щоб вони самі включалися в самостійну роботу, спрямовану на здобуття знань. Найважливіша ознака заняття проблемного характеру – це наявність у ньому проблемної ситуації. Створена проблемна ситуація спонукає учнів до її усвідомлення, пошуків шляхів розв'язання, їх реалізації.

Існує думка, що формуванню самостійної пізнавальної діяльності сприяють дидактичні ситуації [3]. Ефективність використання дидактичних ситуацій залежить від якості проекту, підготовленості вчителів і учнів до його впровадження у навчальний процес. На початковому етапі, необхідно проводити роботу з підготовки учнів до спільної продуктивної діяльності в умовах дидактичних ситуацій, фронтальних та індивідуальних бесід з метою формування основ конструктивної діяльності, ознайомлення учнів з сутністю логіко-розумових операцій, прийомами раціональної роботи з навчальним матеріалом тощо.

Пошук шляхів подолання формалізму засвоєння знань наводить на думку про необхідність проблемної побудови навчання на основі втілення системи різноманітних пізнавальних задач [4]. Пізнавальною називається задача, розв'язування якої спрямоване на одержання нових знань про природу і суспільство, на створення нових засобів пошуку знань або

досягнення мети за допомогою вже відомих способів розв'язування або нових.

Змістом такої задачі є проблема, в основі якої лежить протиріччя між відомим і шуканим. Таким чином, пізнавальна задача завжди проблемна за змістом (хоч за способом її постановки вчителем може виявитися не проблемною).

Особливу цінність, становлять пошукові пізнавальні задачі, які потребують самостійного пошуку шляхів розв'язування, його здійснення та перевірки, виявлення і виправлення помилок. Тому закономірно, що пошукові пізнавальні задачі широко застосовують у формуванні пізнавальної самостійності учнів.

Слід зазначити, що ситуативні завдання можна розглядати як пізнавальні задачі, що мають певні особливості, й відрізняються від завдань, зазначених вище. Проблемні та дидактичні ситуації часто є умовними, іноді навіть фантастичними. Головною ознакою ситуативних завдань має бути реальна ситуація, учасником якої може стати учень.

Наприклад, при вивченні іноземних мов, досить часто пропонуються ситуації, що можуть виникнути дома, на кухні, у магазині, громадському транспорті. Такі ситуації часто вимагають застосування знань з природничих дисциплін, зокрема й з хімії. Також важливим є створення ситуацій, пов'язаних з певною професійною діяльністю, що спонукає учнів застосовувати не тільки знання з хімії, але й знання тих предметів, що вони обрали як профільні. Саме такі завдання можуть враховувати пізнавальні інтереси й нахили учнів, мають високий рівень мотивації.

Ще однією особливістю ситуативних завдань є те, що вони можуть формулюватися у вигляді «дилем». Завдання-дилеми використовуються, наприклад, у навчально-методичному комплексі «Зелений пакет», розробленому Регіональним екологічним центром для Центральної та Східної Європи за сприяння Координатора проектів ОБСЄ в Україні.

Ситуативні завдання часто мають кілька варіантів рішення. Будь-яку ситуацію можна розглянути під різними кутами, знайти у ній й позитивне, й негативне. Завдання-дилеми пропонують кілька варіантів відповіді серед яких немає «абсолютно» правильних й неправильних. Будь-який варіант може бути прийнятним за певних умов або обставин. Такі завдання формують дивергентне мислення, вміння обирати та обґрунтовувати свій вибір, що є ознакою пізнавальної самостійності. Використання таких завдань є досить важливим в умовах надмірного захоплення тестовими технологіями, які формують в учнів уявлення про однозначність (єдину правильну відповідь) будь-якого запитання.

Таким чином, слід зазначити, що використання ситуативних завдань при вивченні хімії на академічному рівні в профільних класах сприяє формуванню пізнавальної самостійності учнів.

Література

1. Концепція профільного навчання у старшій школі. Затверджена наказом МОН України від 11.09.2009 р. № 854.
2. Підкасистий П.И. Самостоятельная познавательная деятельность школьников в обучении. – М.: Педагогика, 1980. – 204 с.
3. Рачкова Л.В. Управління навчально-пізнавальною діяльністю школярів у процесі вирішення ними дидактичних ситуацій: Автореф. дисерт. на здоб. ступ. канд. пед. наук /Харків. держ. педагог. інститут. – Х., 1996. – 23с.
4. Тюріна В.О. Пізнавальна самостійність школярів. – Харків: Основа, 1993. – 140 с.
5. Філоненко І.О. Формування пізнавальної самостійності учнів на уроках хімії у класах природничого профілю. Біологія і хімія у школі. – № 6, 2009. – с. 47-49.

Філоненко І.О.

Використання ситуативних завдань для формування пізнавальної самостійності учнів при вивченні хімії на академічному рівні

Особливістю профільного навчання є те, що пізнавальні потреби й інтереси учнів певною мірою вже сформовані, саме вони активізують всю пізнавальну діяльність, зокрема й пізнавальну самостійність. Тому використання ситуативних завдань на уроках хімії в профільній школі є доцільним та сприяє формуванню пізнавальної самостійності учнів.

Phylonenko I.

Use of situation tasks for forming of senior pupils' cognitive autonomy at teaching of chemistry at academic level

The feature of profile teaching is that cognitive necessities and interests of senior pupils to a certain extent are already formed exactly they activate all cognitive activity, in particular and cognitive autonomy. Therefore the use of situation tasks on the lessons of chemistry at profile school is expedient and instrumental in forming of senior pupils' cognitive autonomy.

Людмила Благодир,

Уманський державний педагогічний університет ім. П. Тичини
м. Умань

ПРОФІЛЬНЕ НАВЧАННЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Профільне навчання в старшій школі – один із найважливіших компонентів модернізації загальної середньої освіти, одна з найбільш життєздатних освітніх реформ. Профілізація потрібна для забезпечення індивідуальних потреб школярів, які виявляють підвищений інтерес до окремих предметів, і для професійного самовизначення, до успішної соціалізації, полегшення адаптації до самостійного життя, подолання інфантизму підлітків, виховання відповідальності за прийняття рішень.

Концепцією профільного навчання у старшій школі профільне навчання визначається як вид диференційованого навчання, який передбачає врахування освітніх потреб, нахилів, здібностей учнів;

створення умов для навчання старшокласників відповідно до їхнього професійного самовизначення, що забезпечується за рахунок змін у цілях, змісті, структурі та організації навчального процесу. Профільна школа передбачає практичну спрямованість освіти, подолання відірваності знань від реального життя, посилення прикладного аспекту знань, необхідність вивчення предмета у тісному зв'язку з потребами практики, науки і техніки, тобто вміння учнів застосовувати знання на практиці.

Важливою умовою успіху профільного навчання є допрофільна підготовка, адже це дві складові одного процесу: самовизначення особистості у виборі напрямку в освіті і в професійній діяльності. Основна мета допрофільної підготовки – формування у дітей готовності робити свідомий вибір подальшого профілю навчання. Теоретично учні повинні об'єктивно оцінити свої здібності до різних навчальних предметів, обрати профіль, який їм найбільш до вподоби, бути готовими до здобуття подальшої освіти. На практиці ж ми спостерігаємо, що в багатьох школах допрофільна підготовка взагалі не ведеться. Тому досить великою є частка помилкового вибору профілів.

Ключовою ланкою профільного навчання є матеріально-технічне, методичне і кадрове забезпечення профільних шкіл. В них повинна бути хороша матеріальна база: комп'ютери, програмні продукти, навчальна наочність, обладнання уроку, реактиви, прилади, матеріали. На жаль, на сьогоднішній день ми маємо незадовільний рівень матеріально-технічного забезпечення освітніх закладів та незадовільний рівень навчально-методичного забезпечення викладання профільних предметів.

Враховуючи, що нині дисциплінарно-знаннява і примусово-нормативна парадигма змінилися особистісно орієнтованою, то кадри для профільного навчання також мають бути особливі. Це повинні бути фахівці високого гатунку, які слідкують за новинками літератури і методики, адже зміст загальної середньої освіти, що склався в минулому столітті, вже не відповідає потребам сучасного життя. Отже, теоретично вчитель профільного класу має бути ознайомлений з новою інформацією. А практично, коли йому слідкувати за новинками науки, якщо працюючи на одну ставку, він має в навантаженні декілька класів (профільні, безпрофільні, класи нематематичного профілю), що працюють за різними програмами. Отже, висновок: учитель профільного класу повинен мати менше годинне навантаження, і зарплатня його має бути суттєво іншою.

Для профільної школи потрібен учитель – генератор ідей, людина творча, у якої високий інтелект. Він має бути мудрим (не актуальним знанням, а потенцією розуму), науково-компетентним, виявляти інтерес до розробки і реалізації нових навчальних програм, володіти психологічними знаннями, культурою спілкування. Вчитель профільних класів повинен бути організатором навчальної, пошукової роботи, консультантом,